Ч. 163 (13.111). Львів, середа 27. липня 1932. Pocztowa opłatę zapłacono ryczałtem. Рік LIII.

ДІЛО

ВИХОДИТЬ ЩОДНЯ РАНО

РЕДАКЦІЯ І АДМІНІСТРАЦІЯ: Львів, Ринок ч. 10, II. пов.
Конто почт. щадн. 143.322.
Адреса для телеграм: „Діло“ Львів.
Головний Редактор приймає від 11—12 год. перед полуднем.
Рукописів не звертається.

ПЕРЕДПЛАТА В КРАЮ:
Місячно 4·00 зол.
Чвертьрічно 12·00 „
Піврічно 24·00 „
Річно 48·00 „
ЗА ГРАНИЦЕЮ: В Америці 1 долар. Франції, Голяндії, Бельгії 20 фр. фр. Італії 7·50 зол., Німеччині 7·50 зол., Швайцарії 5 шв. фр., Чехословаччині 30 ч. к., Румунії 150 лей. Болгарії 7·50 зол., Австрії 7·50 зол.— Зміна адреси 1 зол.

Телеф. Редакції: 29-41.
„ Друкарні: 29-26.
В СПРАВІ ОГОЛОШЕНЬ ЗВЕРТАТИСЯ ДО АДМІНІСТРАЦІЇ.
ЦІНА ОДНОГО ПРИМІРНИКА 20 СОТ.

Чи Польща опинилася на роздоріжу?

Кілька уваг про польську закордонну політику.

І. ЗБЕНТЕЖЕННЯ І НЕСПОКІЙ СЕРЕД ПОЛЬСЬКОЇ ПРИЛЮДНОЇ ОПІНІЇ.

Польська міжнародня ситуація це питання для кожного рядового польського громадянина і кожного політика найбільш дразливе і само заторкування цієї теми грозить поденервованням польського розмовця. Психольогічно це вище зрозуміле: завжди так буває, коли хтось вважає, що якась справа вже остаточно і незмінно полагоджена, а тимчасом по суті питання ще отверте і неделікатні люди про це від часу до часу нагадують.

Нема сумніву, що затвердження міжнародним ареопагом східних кордонів Польщі у березні 1923 р. було в ряді великих польських дипльоматичних успіхів із воєнних та повоєнних часів найбільшим успіхом, який надзвичайно скріпив міжнародній престіж Польщі і ту її ролю, яку визначила їй в Европі французька версальська система. Однак здається нам, що почуття тріюмфу з приводу тих дипльоматичних побід заступило не лише у широкому польському громадянському загалу почуття реалізму, але й дещо запаморочило відповідальних керманичів польської закордонної політики та майже всіх польських політичних публіцистів. Воєнно-політичний союз з Францією і Румунією, та — через цю останню — посередній звязок з Малою Антантою, звязаною такимиж союзами з Францією, іншими словами — ця европейська версальська система протинімецьких союзів разом з риським миром з СРСР та заходами польської дипльоматії втягти у сферу своїх впливів надбалтійські держави, — ті акти стали основою і єдиною напрямною польської закордонної політики. По суті ця політика опиралася на незломній і незрушній вірі у Францію, на гордости, що Польща має таку союзницю й опікунку, як наймогутніша післявоєнна мілітарна і фінансова великодержавницька французька сила, — і то почуття безпеки під французькими опікунчими крилами витворило атмосферу блаженної безжурности.

Справедливість каже зазначити, що серед маси тих безжурних польських публіцистів, які вміли лише славословити Францію, розсипуючися під її адресою у банальних компліментах та клепаючи її від часу до часу по рамени, як свою „старшу сестрицю“, — всетаки істнували білі круки, які перестерігали перед таким одностороннім профранцуським і протинімецьким наставленням польської закордонної політики. Однак у відродженій Польщі не було і нема досі ні одного польського публіциста, який взагалі відраджував би такий союз з Францією, чи осуджував би таку французьку версальську союзницьку систему. Навіть такий „анфан терібль“, як виленський п. Мацкевич, не пішов у своїх брошурах дальше поза легку критику польсько-французького союзу, добачуючи лише більші користи з того союзу для Франції ніж Польщі. Його сміливість обмежувалась лише до таких проектів, як наприклад замиритися з Німеччиною за ціну згоди на її злуку з Австрією та на її вільну руку щодо експанзії на південний схід Европи. Однак правдою є, що Мацкевич був одним з нечисленних, які передбачували щонайменше немилу, коли не зовсім небезпечну ситуацію у тому будучому моменті, коли Німеччина стане спокушати Францію концепцією тісної французько-німецької кооперації, якої кошти мала би заплатити — Польща.

Цей момент безумовно надійшов. Її характеристичним проявом є поважне захитання віри французької прилюдної опінії у доцільність згаданої системи союзів. Про виразно негативне становище деяких дуже поважних французьких політичних кол, м. ін. цілого одного відламу соціялістів-радикалів і соціяльних демократів, які вийшли побідно з останніх французьких виборів, — ми вже своєчасно згадували. Ці ферменти серед французької політичної думки не згасають. Ось у „Курєрі Львовськім“ з 4. ц. м. читали ми статтю Ст. Стронського про „Небувалі голоси у Франції“, де сказано таке:

„Що деякий час впродовж кількох останніх тижнів чуємо голоси, які раніше були взагалі неможливі, та яких ми не чули цілими роками. Французькі голоси про союз з Польщею і заповіди, що Франція не поручається в обороні польських земель, падуть нині надто часто. Вухо освоюється з твердженнями, яких до недавна не можна було почути...“

Той сам автор, передовий публіцист ендецького табору і визначний знавець міжнародніх відносин та зокрема відносин французьких, дня 18 ц. м. оголосив статтю під наг. „Париж—Варшава“, яку починає твердженням, що

„широкий польський загал щораз живіше почуває якийсь нелад у польсько-французьких відносинах... Навіть коли парляментарна французько-польська група в Парижі, у звязку з тим незапокоєнням, діє що може найкраще та присвячує цій справі окремі сходини для докладного пізнання її і розсліду, то проте повстають нові сумніви — вже не данцігські, але парисько-варшавські...“

Фактом є теж, що активізація німецької дипльоматичної діяльности та її тісний звязок з льогікою внутрішніх подій у Німеччині, в якій приходять до влади ті націоналісти, для яких гасла безпощадної боротьби з комунізмом та кампанія за відзискання т. зв. данцігського коридору усунули зовсім у тінь гасла протифранцуські, — фактом є, що той німецький рух вніс нове схвилювання серед спокійних до цього часу польських політиків і публіцистів. Одночасно появилися на сторінках світової преси ріжні сензаційні поголоски про підготовку нового укладу політичних сил Европи та можливих перемін на сході Европи і ці поголоски безумовно причинилися до зросту замішання серед польських закордонно-політичних понять. В усякому разі починає щезати давня самовпевненість, а тому, що польський загал і польські публіцисти засуґестіоновані концепцією залізного союзу з Францією з протинімецьким вістрям не знають, що покласти на місце тієї концепції, — у міркуваннях на теми польської закордонної політики на сторінках польської преси бачимо щораз більшу тривогу і щораз більший хаос.

Тому зовсім не переконують нас запевнювання офіціозу львівського воєвідства „Газети Львовскої“, яка у відповідь на наші недавні міркування на тему польської закордонної політики (статті у „Ділі“ з дня 25 і 26 м. м. п. н. „На розстайних дорогах“ і „Польща — Німеччи — Росія“) добросердечно впевняла, що

„нема ані розстайних доріг, ані проблем, які раптово накидуються нашій дипльоматії, що буцім то не є до них приготована. Український читач може після виводів п. Кедрина віднести враження, що в обличчу недалеких подій Польща найшлася у сліпій вулиці („в імпасі“), але досить зіставити факти, щоби те враження щезло... “

Наскільки поверховними є твердження львівського польського публіциста вказує хочби надзвичайно характеристична статтейка у корфантівській „Польонії“ з дня 22. ц. м., отже ледви зперед двох днів п. н. „Уваги про нашу закордонну політику“. Читаємо там буквально:

„Особливо в останніх часах по цілому краю кружляють просто фантастичні вісти про цілі і шляхи польської закордонної політики, які викликують переполох, неспокій і журбу. Ці вісти мають однаково краєві, як і закордонні джерела. Кажеться про них у Німеччині, кажеться про них у Парижі. На сторінках нашої преси ті вісти находять свій відгук і то не лише в опозиційних часописах, а навіть проурядових. Такий „Кур'єр Поранний“ виразно пише про спокуси, які доходять навіть до високих державних урядовців“.

Однак не треба ані українського, ані польсько-опозиційного критицизму та скептицизму, до якого можна згори ставитись недовірчиво: що у польській закордонній політиці не є нині все в порядку і що міжнародня ситуація Польщі не є така ідилічна, як про це може декому здаватися, — про це найкраще свідчать дві розмови з польським міністром закордонних справ п. Залеським, які в останніх днях появилися на сторінках закордонної преси. Щож вони кажуть?

І. Кедрин.

Перший політичний процес у Львові.

У цих днях минає 50 літ від проголошення присуду в першому політичному процесі у Львові. З нагоди цих своєрідних роковин поміщуємо за останнім числом журналу „Життя і Право“ оперту на найкращих джерельних матеріялах цікаву статтю мецената д-ра Льва Ганкевича, з якої бачимо пророчисто, який величанський шлях перейшла за недовгих 50 літ українська нація. — Прим. Ред.

Довгими етапами і серед важких умовин та відносин розвивалася і кристалізувалася політична думка серед галицьких українців. Одним із таких етапів є і перший політичний процес Ольги Грабар і тов. Пятьдесять літ тому, дня 12. червня 1882 р., цей процес розпочався перед судом присяглих у Львові, а скінчився дня **29. липня 1882 р.***)

Перед судом станули: Ольга Грабар з дому Добрянська, її батько Адольф „Ritter von Sacsurov“ Добрянський, цісарський радник на емеритурі, Осип Марков, редактор „Пролому“, Венедикт Площанський, редактор „Слова“, о. Іван Наумович, парох у Скалаті, його син Володимир Наумович, студент фільософії у Відні, о. Микола Огоновський, катехит у Чернівцях і редактор часопису „Родимий Листок“, Ісидор Трембіцький, редактор часопису „Приятель Дітей“ в Коломиї, Апольн Ничай, редактор „Господаря и Промишленника“ в Станиславові, Іван Штундер, господар з Гниличок Малих і Олекса Залуський, господар зі Збаража.

Всі вони були обвинувачені за злочин з § 58. к. з. насідком приналежности до тайного товариства, що мало на цілі відірвати Галичину, Буковину та північну Угорщину від Австрії і прилучити до Росії.

Предсідником трибуналу був радник Будзиновський, вотантами: Маєвський і Бучак, заступником Литвинович, протоколянтом Ілевич. Обвинувачував прокуратор д-р Гіртлер, боронили адвокати: д-р Лубіньскі, адвокатський кандидат д-р Дулемба, оба зі Львова, і д-р Ісврицький, адвокат із Сянока. Як перекладчик української мови функціонував Адам Креховецький, повітовий комісар.

Акт обвинувачення був написаний по німецьки. Перед його відчитанням д-р Дулемба

*) Стенографическій Отчетъ изъ судовой роспразы по дѣлу Ольги Грабар и тов., Львовъ 1882.

Политическій процессъ. В. М. Площанскій, Вильна 1892.

Илюстр. Русскій Календарь „Галичанина“ і „Русского Слова“, Львовъ 1907. („Великій русскій политичный процессъ“ О. М.)

„Слово“, „Пролом“, „Дѣло“ із 1882 р.

Історія політичної думки Галицьких Українців 1848—1914. Др. Кость Левицький. Перша часть. Львів 1926.

попросив перекласти його на польську мову, щоби його зрозуміли присяглі судді. Предсідник згодився на це, одначе в тим, що автентичний текст буде німецький. Справа мови вигринула ще вдруге, негайно на початку переслухання першого обвинуваченого о. Огоновського, який почав зізнавати по українськи. Присяглі судді зажадали, щоби він зізнавав по польськи, бо не розуміють по „російськи" (?) До того домагання пристосувалися всі інтелігенти, крім Добрянського й Ольги Грабар, що зізнавали по німецьки; й оба селяни Шпундер і Залуцький, що зізнавали по українськи, вже за згодою присяглих суддів, які заявили, що тільки „по російськи" не розуміють, але добре розуміють „по малоруськи".

Оборона спочивала в руках двох адвокатів поляків і одинокого тоді свого адвоката д-ра Ол. Іскрицького зі Сянока. Був тоді ще один наш адвокат д-р Іван Добрянський у Львові, але він не міг боронити, бо його покликали як свідка.

Оборона була недібрана і незіграна. Не було цілковитого контакту між самими оборонцями і д-р Іскрицький не тільки не мав від них помочі, але часто й оба його товариші його дезавували. В 24. дні розправи предсідник трибуналу, по думці § 236 к. п., усунув його від дальшої оборони за невідповідну поведінку. А вже про якийнебудь звязок між оборонцями й обвинуваченими годі й говорити.

Щодо обвинувачених, то цей процес неслушно увійшов до історії як процес Ольги Грабар. Центральна і головна фігура у цьому процесі — це безумовно о. Іван Наумович. Ольга Грабар — це бліда постать, яка боронилася тільки перед закидом, що не була курієром між її братом Мирославом Добрянським, урядовцем міністерства в Петербурзі, та обвинуваченими. Говорить по німецьки і не викликує ніякого враження. Пан Гофрат Добрянський має порахунки з графом Тісою і угорським урядом і з ними здебільша полемізує.

Всі панове редактори, почавши від о. Огоновського аж до найбільше русофільствуючого Остапа Маркова, були дуже здержливі.

Виразна і сильна постать — це о. Наумович, що виголошує довгі промови, в яких виступає проти шкідливої політики Риму супроти гр.-кат. церкви й унії. Він перестерігає поляків перед їхньою політикою супроти українців і з незвичайною щиристю признає, що він ще 1846 р. ходив у конфедерації і старався приєднати українських селян для ідеї відбудування Польщі. Одначе і він не заняв ясного національного становища і закривається туманною ідеєю всеславянства. „Неправдою є — каже він, — що ми полякожерці. Для мене все дороге, що славянське. Мій Шевченко, мій Пушкін, мій Міцкевич і т. д."

Це найслабше місце цього першого політичного процесу. Ще більше неясне становище під національним оглядом займають інші обвинувачені*).

Венедикт Площанський каже: „Ми тут у Галичині є русинами в Австрії, є частиною народу і належимо до Малої Руси. Тому вважаємо себе частиною полудневої Руси і як тутешні русини боронимо своєї народности. Літературна мова повинна бути одна, хоч у практиці я не тримався цього, бо „Слово" не є писане літературною мовою. Воно писане в малоруській мові, пристособленій до понять інтелігенції". В десяті роковини цього процесу видав В. Площанський у Вильні спомини п. з. „Политическій процессъ", де, згадуючи про обох селян Шпундера і Залуського, пише, що вони зізнавали в суді „испорченымъ галицкимъ или польско-украинскимъ нарѣчіемъ".

Осип Марков викручується партіями, він каже: „Є партія ліберально-поступова, яку поляки називають українофільською, і старорусько-москвофільська, яку поляки називають московською або святоюрською. Є партія „старих" (консерватистів) і „молодих" (лібералів). Він зачислює себе до... федераційних славян.

(Докінчення буде).

*) Процес Ольги Грабар був першим міцним подувом, що прочистив трохи повітря; галицьке москвофільство було змушене виступити перед світом без маски і показалося у цілій своїй обридливій наготі. Його проводирі заманіфестували себе на процесі людьми без характеру, без цивільної відваги, без етичних принципів і хоча, юридично беручи, процес випав на їх користь, але політично й морально вони вийшли з нього розбиті.

Іван Франко: Молода Україна. З останніх десятиліть XIX в.

Німецькі інжиніри в СРСР.

На початку січня цього року відбулась у Москві 17. партійна конференція, на якій більшовицькі проводирі Молотов і Орджонокідзе подали цікаві дані про передбачений розвиток радянського промислу в другому пятирічному пляні, а в звязку з тим і про запотребування чужинецьких технічних сил.

По останніх даних більшовицького уряду працює у більшовицькому промислі 3528 чужих фахівців, між якими є 2063 німців: інжинірів, техніків та кваліфікованих робітників. Домашніх технічних сил, себто інжинірів і техніків, зареєстровано в цілому Союзі 226.700 (дані взяті з „Правди" — Москва, 17. березня 1932). В цьому році це число повинно піднятись до 302.400. Запотребування перевищує багато внутрішні сили Союзу. Так приміром покривається запотребування на фахівців у гірництві на 25 проц., хемії на 33 проц., в електротехніці на 46 проц. і в машино-будівництві на 50 проц. Залізничий і сталевий промисл потребує конче в цьому році 4220 нових інжинірів і 4587 техніків. Тамошні технічні школи і в останньому часі позакладані так звані індустріяльні академії можуть випустити річно лише 1691 інжинірів та техніків. Ті цифри вказують, як багато треба в СРСР чужих технічних сил. Але це не значить, що більшовики хотять притягати чужих фаховців. Радянський уряд домагається від своїх фаховців повного використання збудованих в першій пятирічці фабрик, а то з огляду на скупі фонди у заграничній валюті. Домашні сили з численних причин не всилі виконати це. Причини ці не є від них залежні. Ці нові фабрики в більшості збудовані по останньому слові техніки, а проте без вишколених фаховців вони не можуть продукувати повновартних фабрикатів. Своїх вишколених фаховців Совіти ще не виховали, бо країна була технічно зовсім не розвинена, тож і не могла дати тих фаховців. Самі декрети уряду нічого не поможуть, а нові школи також на час не поправлять ситуації. Без кільканадесятьрічної практики специялістів навіть найновіща фабрика не зможе дати доброї якости виробів. Модерні фабрики потребують специяльно добре вишколених фаховців.

Зі сказаного виходить, що більшовики є тепер примушені дати працю чужим фаховцям, оскільки хотять виробляти добрі предмети щодо якости та зменшити дотеперішний т. зв. брак (погані вироби), що виносить нині коло 90 проц. всього виробництва!

Радянські евкономісти, що стоять до справ промислу найближче, розуміють це тяжке положення, але вони є безпомічні, бо мають відповідні інструкції, а не мають відповідних технічних сил. Накопичення величезної кількости бракованих товарів та зменшення продукції, що в свою чергу потягає за собою дальші погані наслідки, говорить за притягненням свіжих заграничних технічних сил. До того долучається ще й та обставина, що через невишколений персонал псуються машини та повстають інші шкоди, не враховуючи вже того, що бажаних товарів чи виробів на час годі доставити.

Якжеж сьогодні виглядає справа з притягненням чужинецьких технічних сил до праці? Німецькі фаховці не противляться тому, щоби своє знання та здібности виказати при праці для більшовиків, але вони жадають за це відповідної винагороди. Вони готові частину своєї заробітної платні, коли вона служить для удержання себе там-же при роботі, брати й у радянських рублях, але решту жадають переказати їх до дому і то у твердій валюті. Всі більшовицькі установи в Німеччині, що займаються справою вербування технічних сил для праці у Совітах, відмовляються сьогодні випла-

ФЕЙЛЕТОН „ДІЛА" З ДНЯ 27. ЛИПНЯ 1932.

СТ. ЛЕВИНСЬКИЙ. 1)

З ЯПОНСЬКОГО ДОМУ.

ТАЙНИ АЗІЇ.

Мому японському другові Н. Ц. присвячую.

I.

Акіра народився на захід від Токіо, недалеко від морських берегів. Коли був маленьким хлопчиком, з поголеною головкою, носила його старша сестричка на плечех. Звисока споглядав тоді маленький Акіра на світ. Так пізнав усе, що було йому треба, почнаючи з миски рижу, а кінчаючи на лютому морському вітрі, що кидав човнами і розвішеними у пристані сіттями. Він найбільше йому набрид і нераз витискав сльози з очей. Якби не цей вітер, що тужно завodив у паперових шодзе*) батькового дому, малому Акірі жилось би непогано на спині доброї сестрички і в обіймах коханої матусі. Що світ приховував у свому нутрі жахливі тайни, що життя не подабало ні трохи на сестрину казку про ласкавих духів і добру морську русалку, цього він не знав.

Так було аж до ночі землетрусу. Саме зайшли свята Бон і ріка Суміда у столиці покрилася коліровими лямпіонами, музикою і співом. Дома маєм закрасили вівтар предків і до пізньої ночі слухали веселого гомону вулиці, танків і забави. Коли всі лягли спати, Акіра довго не міг і не хотів заснути. Чиж незвичайний це день сьогодні і чи ялося спати, коли всі веселяться? — думав він. Коли так лежав серед хати з розкритими очками, у світлі лямпіонів розбавленої вулиці побачив нараз, як лямпа, завішена серед хати почала гойдатися несамовито з кутка в кут, наче заражена загальним веселим настроєм. Заки ще встиг добре над тим подумати, почув протяжний крик, що його не чув ще ніколи. „Джішін", „джішін". Незнане китайське слово сповняло його ляком. Він заплакав.

Потім усе йшло так скоро і жахом його проймало. Тямить як утікав з мамою до бамбусового лісу, а все навколо горіло червоними, яскравими вогнями. У ліску прожили вони сім днів і сім ночей, а коли земля затихла під ними, не було вже до чого вертати. Вони всі перебралися до Осака, де батько став робітником бавовняної фабрики. Згодом перейшла до фабрики і його старша сестричка і він залишався сам один дома, разом зі своєю матусею, що варила страву. Але й він пішов на роботу до ткальні, коли скінчив 8-ий рік. Праця у душних варстатах мучила його, але він назавжди зберіг у памяти це почуття гордощів самостійної людини, що заробляє на себе і не потребує оглядатися на інших.

Так було аж до крівавого страйку, коли батька нагнали з фабрики. Малий Акіра брав живу участь у страйку. Він начіпив собі маленьку червону стрічку до вбрання і набрав за неї від стрічного поліцая, аж напух. Але і покусав здорово руку поліцая, як мале, недобре песя.

Після страйку ціла рідня покинула давнє, історичне Ямато і помандрувала на далекий острів Кюшю. Тут, недалеко від морського міста Фукуока батько найнявся у вуглекопи, а Акіра, вже кільканацятилітній парубок, пішов на металюргічну фабрику. Так прожили вони знову кілька літ, доки батькова зірка не погасла серед неба. А сталося це через тайфун, що надтягнув від півночі. Батька засипало десь на шахті, а Акіра спасся разом з мамою, привязаний до грубого дерева. Але й матері небавком не стало. Коли замикала востаннє очі, то все її обличчя було образом невимовного щастя, як умирають праведні.

Тоді зрозумів Акіра, що рідна земля стала чужою для нього. Він думав тепер з насолодою про цей дужий морський вітер, що витискав дитині сльози з очей. — Зміримося! — думав він гордовито. Був уже сам один на світі. Сестра здавна стала ґейшею у чайному домі. І Акіра відчекав тільки чергового торговельного корабля, щоби помчати морем на південь.

На півдні світ широкий та далекий! Мандруючи від берега до берега і з краю до краю зазнав наш японець нечуваних злиднів. Бував днями цілими, без ложки страви, просиджуючи у кутку якого портового шиночку, серед п'яних моряків, в атмосфері азарту і вічної небезпеки. Нераз голодний і втомлений лежав теплими ночами десь на смарагдовому побережжі Таїті чи Мадагаскару, під магічним небом ясних, кришталевих зір. Чого довідався від них? Чого навчили його хитрі і проворні парси, забобонні і лінивi гіндуси, лицарські і поетичні малайці, скупі і фарисейські китайці? Він пізнав крикливі базари Індії, таємні переулки Сінгапуру і Батавії, де чаїться бруд і злочин, ясно-зелені рижові поля Індокитаю і понуру джунглю Борнео. Навчився курити люльку і жувати бетель. Збайдужів потроху, став флегматичний і бруталь...

(Продовження буде).

*) Паперові рухомі стіни японських домиків.

чувати заробітну платню у чужій валюті. Вони кажуть, що в СРСР заборонено переказувати чужинцям гроші за границю у чужій валюті. Це твердження не відповідає дійсності; частина німецьких фаховців, що ще тепер там працює, одержує платню у чужій валюті, а в найновіших часах заключено нові умови з чужинецькими фахівцями теж на основі твердої валюти. Коли большовикам залежить на тім, щоби якогось фахівця конечно придбати, то й валюта і дозвіл найдуться. Для кожного чужинця праця у Совітах є відірванням від світа і тому жадання валюти є зовсім оправдане. Заграничничний фаховець не хоче і не може вдоволитись заплатою в рублях так само, як ніяка заграничнa фірма не доставляє більшовикам машини за рублі. Платні у валюті не може зректись німецький фаховець під ніякими умовами, бо він мусить виконувати свої зобовязання дома, як утримання родини, асекураційні рати і т. п., платити вкладки до товариств і т. п. Це торкається головно точного оплачування соціяльного забезпечення, оскільки хто не хоче зовсім з нього зрезигнувати. Коли перед кількома роками почався цей рух фаховців, платили більшовики без обмежень частину заробітної платні у чужих валютах. Німецькі фаховці до речі скорше орієнтувалися серед нових завдань, ніж усі робітники інших націй. Тепер положення не змінилось, але більшовики тому не хотять платити чужою валютою, хоч її мають, що хотять використати трагічне положення на німецькому ринкові праці — і придбати собі фаховців за рублі.

В останньому часі радянський уряд почав виповідати контракти німецьким фаховцям, коли вони не погодились на зменшення платні у чужій валюті. Цей факт викликав серед німецьких фаховців розчарування і огірчення. При заключуванні умов пояснили більшовицькі урядовці чинники один параграф умови так, що нібито він предбачений на випадок катастрофи і що буде достосований лише у виймкових випадках. На це, розуміється, німецькі фаховці годились. У практиці покликуються тепер на той параграф і масово виповідають працю.

Закарпаття.

На Закарпатті буде дальше хаос у шкільництві.

З „Карпаторусского Голос-у" довідуємося, що час міністр освіти д-р Іван Дерер приняв на днях депутацію від москвофільського „Учительского Товариства" на Закарпатті і від „общества ім. Духновича" в особах д-ра Ст. Ференцика і сенатора Фр. Мерти. Оба ті делегати домагалися м. ін. допущення до шкіл Закарпаття підручників у російській мові, зложених на основі граматики Е. Сабова і видалення із Шкільного Відділу українців, а також усіх „українофільствуючих елементів з високих постів у школах". Зокрема домагалися вони усунення інспектора Ревая і дир. гімн. Алиськевича.

На це мін. Дерер заявив, що він признає у шкільництві нинішній status quo, себто, що в тих селах, в яких досі вчили з російських підручників, можуть це робити й дальше — аж до часу, поки не переможе остаточно російський або народній (український) напрям, чи пак до рішення автономного сойму.

З тої відповіди міністра депутація русофілів дуже вдоволена, бо це означає, що на Закарпатті ще не швидко скінчиться хаос у шкільництві. Зі статистики, яку мін. Дерер предложив згаданій депутації виходить, що на Закарпатті у 810 клясах уживали в мин. році підручників українських, а в 488 клясах — російських. Такий ненормальний стан, як виходить з відповіди міністра, істнуватиме завдяки міністерству освіти й надальше.

За океаном.

Вибір двох українців до сойму Манітоби.

До сойму провінції Манітоба в Канаді було багато українських кандидатів, але вибрані тільки два, Н. Григорчук і Н. Бачинський. З цього приводу пише вінніпеґський „Канадійський Фармер": Вислід цих виборів для нас, українців, не був такий, як ми собі бажали. Зпоміж пятьох українських кандидатів вибрані тільки два п. Григорчук і п. Бачинський. Українські кандидати перепали в окрузі Гімлі, Емерсон і в місті Вінніпеґу. У Вінніпеґу наш кандидат перепав головно тому, що на яких 12 тисяч українських виборців пішло голосувати лише чотири тисячі.

СС. Василіянки закінчили перший рік науки.

Дня 29. червня відбулося у Ню Йорку в українській школі, що є під управою СС. Василіянок, закінчення шкільного року. Був це перший попис під їх управою, бо минулими роками школа була під проводом світських учителів. СС. Василіянки вели дві кляси: першу і другу. Закінчення школи відбулось у формі попису. Був це поправді діточий концерт, получений з провіркою успіхів науки. На концерт зложилися діточі співи, виконані цілком самостійно, без проводу вчительки, дальше декламації і рухові вправи дівчаток з лентами при звуках співу. Все те було приладне, деколи чаруюче. З предметів були питання з релігії, історії і географії України. Загальне враження додатнє: діти вимовляють кожне слово виразно, сміливо і кожна відповідь їх самолежна та вивічена. Родичів на пописі було багато. Церковна галя, в якій відбувався попис, могла помістити ще більше, бо діти були поміщені на сцені.

Українська симфонічна орхестра в радіо.

З Ню Йорку повідомляють: Дня 25. VI. в год. 9 почули українці із стації Доблю-Ар-Ен-Вай приємну несподіванку, а саме звуки української симфонічної орхестри під проводом гром. Зазулевича. Ця орхестра складалася з різних музикантів, які грають на виставах, пікніках та родинних святах і треба признати, що своєю ріжнородністю викликала загальне зацікавлення. І програма була зовсім добірна. Хоч занадто претенсіональна назва „симфонічної" орхестри, то хто знає, чи з цього складу музикантів не можна би виробити з часом дійсної поважної симфонічної орхестри.

З церковних справ.

Як зростає Чин оо. Василіян.

З шематизму Чину оо. Василіян за 1932 рік, що появився на днях у латинській мові, довідуємося, що згаданий Чин зріс за останній рік дуже поважно. Зріст цей унагляднюють отсі дані й цифри:

Чин оо. Василіян ділиться тепер на три Провінції й одну Віце-провінцію. Це провінції: Галицька, Закарпатська й Американсько-Канадійська та Віце-провінція Бразилійська.

В Галичині є 17 Василіянських монастирів: у Львові, Бучачі, Буковині, Добромилі, Дрогобичі, Гошові, Жовкві, Золочеві, Краснопущі, Крехівцях, Кристинополі, Лаврові, Михайлівцях (у раз із Завалем), Перемишлі, Підгірцях, Погоні й Улашківцях. Крім цього до Галицької Провінції належить монастир оо. Василіян у Варшаві.

До Закарпатської Провінції належить 5 Василіянських монастирів на Закарпатті: в Боронаві, Імстичеві, Малоберезнім, Мукачеві й Ужгороді. Крім цього 1 монастир на Мадярщині — в Маріяпочі, 1 в Румунії — у Біскаді, а в Югославії професори-Василіяни у гр.-кат. духовній семинарії ім. св. Кирила і Методія в Загребі.

В Американсько-Канадійській Провінції є

ФЕЙЛЕТОН „ДІЛА" З ДНЯ 27. ЛИПНЯ 1932.

КАРЛО ЧАПЕК. 3)

Пригода з дитиною.

(Докінчення.)

Воно поправді вже сталося: день пізніше три тайні аґенти принесли кожний одну тримісячу дівчинку, а один (це був той Піштора), встромив лише голову у двері та вишкірився:

— Пане комісаре, а не міг би то бути також хлопчик? Хлопчика мав би і то легко!

— То маємо завдячити тій нагороді, — сердився пан Бартошек. Помалу матимемо цілу загорожу. Проклята справа!

— Проклята справа, — говорив до себе люто, як вертався до своєї парубоцької хати. Рад би я знати, як цю дрібоготу тепер найдемо?

А як прийшов додому, застав там свою послугачку, таку пискату козир-бабу, розсіяну від щастя.

— Підіть-но подивитися, пане комісаре, — сказала замість привіту, — на цю вашу Барину!

Потреба вам знати, той пан Бартошек мав від пана Юстіна чистокровну суку бульдочку, Барину, що забулася з якимсь вовчурем. Знаєте, я дивуюся, що ті ріжні роди собак взагалі признають себе собаками. Я того не розумію, на основі чого такий хорт пізнає, що ямник це теж собака. То ми люди ріжнимося лише мовою або вірою, а попри це можемо взаїмно пожертися. Отже ця Барина мала з тим вовчурем девять щенят і тепер із ними лежала, вертіла хвостом, і щасливо всміхалася.

— Подивіться лишень — говорила послугачка — яка вона горда з тих щенят, як ними тішиться ця на[...]! Далебі, як кожна мама!

Пан Бартошек задумався тай повідає:

— Мама, це правда? Роблять це мами?

— Ну ще би ні — сказала послугачка. — Попробуйте лише похвалити якій матері її дитину!

— То цікаве — мимрив пан Бартошек. Чекайте, попробуємо.

І так на другий день усі матері у Великій Празі були попросту захоплені. Як вийшли на двір із дитиною у візочку або на руках, уже був біля них уніформований поліцай або якийсь пан, сміявся до їх гарненької дитинки та робив їй смик-смик попід борідкою.

— Ви маєте гарну дитинку, пані, — говорили привітливо, а скільки їй?

— Ну, словом то був для всіх матерей день радощів і гордости.

І вже в 11-ій передполуднем привів один тайний аґент до комісаря Бартошека таку бліду, дріжучу жінку.

— Так ось маємо її, пане комісаре, — голосив службово.

— Я стрінув її з візочком, а як сказав їй: Йой, то маєте гарненьку дитинку, а скільки їй? то вона вам на мене так стрілила очима та сховала дитину за заслонку. Тоді я сказав їй: Ходіть зі мною, пані, тай не счиняйте авантюри!

— Скочте за панею Ляндовою — сказав комісар. — А ви, мені, особо, ради Бога, скажіть, чому ви вкрали цю дитину?

Ця особа навіть довго не заперечувала, зараз збентежилася. То вам була вільна дівчина й мала дівчинку з одним паном. Ця дитина їй останніми днями потрохи нездужала на шлунок і дві ночі кричала. Третьої ночі ця жінка дала дитині ссати та при цьому вснула. Коли ж рано пробудилася, дитина, мовляв, була синя й мертва.

— Не знаю, як то може бути — говорив пан Кратохвіль якось сумнівно.

— То може бути, — перебив йому д-р Вітасек. — Поперше ця мати була невиспана, подруге ця дитина певно була закатарена та кілька днів не хотіла їсти. Тому груди були занадто тяжкі, а як мати заснула, повисли дитині на носику і дитина вдушилася. Це остаточно може трапитися. Щож далі?

— То може так було, — говорив далі пан Кратохвіль. — Коли ж рано ця жінка побачила, що її дитина не живе, пішла це зголосити до парохії. Та по дорозі побачила цей візочок пані Ляндової і тут прийшло їй на думку, що як матиме іншу дитину, то той пан платитиме їй і дальше аліменти. Крім того певно — сказав пан Кратохвіль збентежено та почервонівши — її страшно тиснуло молоко.

Доктор Вітасек притакнув:

— Це також правда — сказав.

— То знаєте — виправдувався пан Кратохвіль — на тих річах я не розуміюся. Отже вона тому вкрала цю дитину з візочком, а той візочок потім лишила на коридорі чужого дому. А цю Рожечку віднесла собі додому замість своєї Зденички. Та то мусіла бути якась дурна або дивна жінка, тому, що цю свою неживу дитину дала потім до ледівні. Певно хотіла дитину в ночі закопати або десь покласти, та не мала до того відваги.

Потім прийшла пані Ляндова.

— Так, молода мамочко — каже їй пан Бартошек, — ось тут маєте цю вашу дріботу.

Пані Ляндовій покотилися сльози.

— Так то не моя Рожечка, — простогнала, — Рожечка мала інший чіпочок!

— А хай це перун! — скрикнув комісар — розвиніть це! — Коли ж воно лежало на його бюрку, підніс це за ноженята та сказав: „Так подивіться, які воно має на задничиці аморшечки!

— Та тут уже пані Ляндова клячала на землі й цілувала дитинці рученятка й ніженьки.

— Ти моя Рожечко, — кричала серед плачу, — ти пташечко! Дидидн, ти солодка, ти мамина ягідко, ти моє золото...

— Прошу вас, пані, — сказав пан Бартошек докірливо — перестаньте, а ні то далебі оженюся. А тих десять тисяч дайте, дайте на незамужні матері, розумієте?

— Пане комісаре, — сказала пані Ляндова весело — візьміть цю дитину й поблагословіть її.

— Чи то мусить бути? — бурмотів пан Бартошек. — Якто береться? Ага. Та дивіться, воно починає ревіти! Маєте, візьміть собі оце мерщій назад!

І такий був кінець пригоди з дитиною.

(З чеської мови переклав

Михайло Лотоцький.)

3 монастирі оо. Василіян у Канаді: в Мундаре (Альберта), Едмонтоні (Альберта) і Вінніпегу (Манітоба). В Злучених Державах перебуває тільки двох священиків-Василіян на місійній роботі.

У Бразилійській Віце-провінції є теж 3 Василіянські монастирі: у Прудентополіс, Куритибі й Ірасемі.

Таким робом Василіянський Чин має під цю пору 31 монастирів у 6 державах.

Щодо числа священиків, питомців (клириків і братчиків), то Галицька Провінція має тепер 89 священиків, 127 питомців і 121 братчиків, разом 337 душ. Закарпатська Провінція має 27 священиків, 23 питомців і 54 братчиків, разом 104 душ. Амер.-Канадійська Провінція має 16 всвященикiв, 43 питомців і 9 братчиків, разом 68 душ. Бразилійська Віце-провінція має 8 священиків, 2 питомців і 3 братчиків, разом 13 душ. Загально в цілому Чині оо. Василіян є нині 148 священиків, 197 питомців і 189 братчиків, себто разом 534 душ. В попередньому (1931) році мав той Чин 127 священиків, 167 питомців і 171 братчиків, разом 465 душ. Значить: за один рік прибуло 21 священиків, 30 питомців і 18 братчиків.

Проводить Чинові оо. Василіян Ґенеральна Капітула з осідком у Римі під проводом архимандрита о. Діонізія Ткачука. При Ґенер. Капітулі перебуває 8 священиків, 2 питомців і 2 братчиків.

Бажано булоб, аби й оба інші греко-кат. Чини, а саме: Чин Св. Ізбавителя (Редемптористів) і Чин оо. Студитів, видали подібні шематизми.

Далекосяглі пляни папи Пія XI.

Польська преса повідомляє, що у Ватикані із захопленням обговорюють резолюцію, приняту на унійнім зїзді у Велеграді на Моравії, аби католицька і православна церква обєдналися. Вже в найближчому часі, після скінчення підготовчих праць, Ватикан почне реалізувати задушевні мрії папи Пія XI. і скличе вселенський собор католицької і православної церкви, аби довести до обєднання.

НОВИНКИ

- Шкільну Кураторію переносять з Рівного до Луцька. На основі розпорядку Міністерства Освіти осідок Кураторії Волинської Шкільної Округи буде перенесений з днем 1. вересня ц. р. з Рівного до Луцька. В будинку, де досі цілих 12 літ містилася в Рівному Кураторія, найде приміщення польська ґімназія.

— „Банда вперед". У вівторок 26. ц. м. варшавський ревіовий театр „Банда", що дає свої вистави у великому театрі, виставить премієру другої програми п. з. „Банда вперед". У цій програмі, подібно як і в першій, виступить ціла дружина „Банди" з усіми своїми тузами,

— Вломи. До канцелярії адвоката д-ра Богуслава Льонґшама, зам. при вул. Коперника ч. 20, вломилися злодії і розбили дві каси, в яких знайшли всього 120 зол. Шкоди з того вломy є ок. 300 зол. — До канцелярії громадського уряду у Вороняках, пов. Золочів, дістався злодій, який, виломивши замок у шуфляді, забрав з неї 184.50 зол. — До мешкання Ерни Шайнер у Тисьмениці вломилися Макс Кат, Саломон Ґаскнехт і Макс Шліхнер, що вкрали їй золотий годинник і 2.000 зол. готівкою. Станиславівська поліція арештувала тих трьох злодіїв і відібрала від них вкрадену готівку.

— 10 заповідей німецького націоналізму. Безпосередньо перед останніми заворушеннями в Берліні появились на вулицях міста, у городах і на всіх державних будинках афіші з такими заповідями: „1. При кожній, хочби найменшій нагоді, ти не повинен забувати про інтереси своїх земляків і своеї батьківщини. 2. Купуючи чужий товар, ти зменшуєш багацтво свого краю. 3. Віддавай свої гроші тільки німецьким робітникам. 4. Не ганьби свого дому ані своеї фабрики, даючи в них роботу чужинцям. 5. Ніколи не їж мяса, привезеного з чужини, бо воно шкодить твому здоровлю. 6. Пиши тільки на німецькому папері і суши чорнило німецькою бібулою. 7. Носи капелюхи та одяги тільки з німецьких фабрик. 8. Свої сили зміцнюй німецькою мукою (борошном), німецьким пивом і німецькими овочами, виплеканими на німецькій землі. 9. Пий каву, чоколяду та какао німецького виробу. 10. Ніколи не вір тому, що кажуть чужинці". Як на XX-ий вік і на культурний нарід то ці заповіди таки пахнуть африканською дичиною.

— Кришталева сіль у голосниках. В Америці, як інформує телеграфічно тамошня преса, винайшли спосіб, як будувати голосник, опертий на кришталах соли. Вони перевищають дотеперішні тим, що потрібують дуже мало енергії.

В інтересі правди.

(Лист до Редакції).

За останній час в деяких українських органах появилися дописи, які тенденційно й неправдиво освітлюють протестаційне віче, уладжене в Празі 9-го травня ц. р. Союзом українських журналістів і письменників на чужині. Щоб покласти край дальшому баламуцтву в цій справі, вважаємо потрібним поінформувати українське громадянство про дійсний перебіг цих протестаційних зборів.

Управа Союзу укр. журналістів і письменників на чужині в засіданні 27-го квітня ц. р. ухвалила скликати на 9-го травня віче в характері довірочних зборів для протесту проти розстрілів українських втікачів більшовицьким військом над Дністром, а до участи в цих зборах запросити ріжні українські громадські організації в Празі, крім, розуміється, комуністичних.

Вже перед самим відкриттям зборів скупчилася при вході на салю ґрупа студентів, яким, як знаним комуністам, студенти-впорядчики зборів відмовили видати писемні запрошення, якіб управнювали їхню участь на довірочних зборах. Непрохані гості рішили силою вдертися на салю. Почалася бійка між непроханими гістьми та студентами-розпорядчиками зборів, яка й закінчилася розбиттям шиби в дверях салі непроханими гістьми. Власник помешкання телефонічно повідомив про це поліцію, і тільки після перепису поліцією непроханих гостей та усунення їх з помешкання зборів — розпочалося засідання, яке й закінчилося ухваленням одноголосно відповідної резолюції в справі розстрілів над Дністром для оголошення її в чужоземній пресі. Від ґрупи націоналістів до президії зборів поступило, крім того, ще дві резолюції, якими закликалося, по-перше, оголосити бойкот українців-комуністів на еміґрації, по-друге, запропонувати українським академікам, що перебувають по цей бік Збруча, скласти на знак протесту титул академіків. Тому, що ці резолюції виходили поза межі програми віча, голова зборів — заступник голови Союзу (голова Союзу в той час перебував на курації поза Прагою) — відмовився поставити ці резолюції під голосування. Ґрупа націоналістів на знак протесту залишила збори, які — за вичерпанням програми — й закрив після того голова зборів.

Зовсім інше освітлення перебігу цих протестаційних зборів знаходимо в журналах „Поступ" (ч. 6—7 за 1932 р.) та „Розбудова Нації" (ч. 5—6 за 1932. р.).

Дуже прикро, що саме ті, яким дано в руки найдорожче знаряддя — друковане слово — зловживають його в боротьбі зі своїми противниками. Очевидно, молоді журналісти ще не встигли (а, може, не хочуть?) засвоїти тих етичних приписів, які набрали значіння неписаного закону у всесвітній практиці журнальної справи. Один з цих приписів покладає на журналіста обовязок — у боротьбі з противником оминати засобів, які, може, не завше карає закон, але все морально засуджує громадська опінія: ні при яких обставинах журналіст не повинен **свідомо** перекручувати фактів, завше маючи на оці служити своїм словом правді й лише правді.

Що журналістам, авторам дописів про віче Союзу в згаданих тут журналах, мало йшло про додержання цього етичного припису, можуть служити такі інформації.

У той час, як значна частина поступової, закордонної преси піднесла обурений протест проти розстрілів над Дністром, український орган „Поступ", що видає українська „поступова молодь" на Закарпатті, визнає всі вістки про ці розстріли „провокацією" (див. допис у ч. 6—7 під заголовком „Шляхом провокації"). Стоячи на цьому ґрунті, дописувач, що сховався за криптонімом „ер", твердить, що й Союз укр. журналістів і письменників уладив протестаційне віче не з метою оборони прав та життя українського народу, а з метою прислужитися тим, „які розстрілюють сотні наших селян у Бесарабії", а на тисячах західньо-українських селянах переводять пацифікацію". Не може бути сумніву в тому, що дописувач добре знав, що цим своїм твердженням вживає друковане слово для служення **свідомій неправді:** сам дописувач згадує в свому дописі, що Союз повстав „у недавньому часі" (правда, не „з моменту нападу Японії на Мукден з метою започаткування широкої аґітації проти більшовиків", як твердить дописувач, а трохи раніш: Союз повстав у січні 1932 р.), отже Союз і не мав нагоди виявити свої відношення до т. зв. пацифікації, а в справі відношення Союзу до Румунії дописувачеві давала належну орієнтацію та резолюція, яку ухвалили збори 9-го травня, бо в ній піднеситься також протест проти поведінки румунської адміністрації, яка, викидаючи українських втікачів назад до Сов. України, видає їх на певну смерть у руки більшовиків.

Той-же дописувач твердить, що „ґрупа українських поступових студентів" (так він називає студентів, які силою хотіли вдертися до салі протестаційних зборів) „поплатилися арештом і дехто віддаленням з території ЧСР на донос організаторів протестаційного віча". З обуренням відкидаємо цей нічим необґрунтований закид, а натомісць стверджуємо, що ніхто з Управи Союзу не відвідував поліції в справі віча і про покарання студентів, переписаних поліцією в день віча, не робив заходів.

Не може не викликати обурення з нашого боку також звичка деяких журналістів читати „в серці" противника та наперекір обєктивним фактам приписувати свому противникові з пальця виссані міркування, як це робить „Розбудова Нації" зі своїм поясненням, чому саме голова зборів відмовився поставити під голосування резолюції націоналістів: „несподівано голова зборів, **уенерівець,** (підкреслення оригіналу), не хотів поставити під голосування резолюції в справі академіків". Отже причину відмови голови зборів поставити під голосування резолюції націоналістів „Р. Н." вбирає в „уенерівстві" голови зборів і ні словом не згадує про ту причину формального характеру, на яку вказував голова зборів, неправосильність зборів обговорювати питання поза програмою віча.

Подаючи все це до відома громадянства, з невимовним жалем стверджуємо, що все більше й інтенсивніше входять до нашої журналістики такі звички, які підточують серед нашого громадянства належну пошану до друкованого слова, — до слова, що має бути, як каже Т. Шевченко, „кадилом істини".

Степан Смаль Стоцький, голова „Союзу укр. журналістів й письменників" у Ч. С. Р.

Ст. Сірополко, заступник голови Союзу, голова протестаційних зборів 9-го травня 1932 р.

— Смерть великого театрального підприємця. У Льос Анджельос помер один із найбільших театральних підприємців Америки Фльоренс Зіґфельд у 65 р. життя. Почав він свою карієру від скромного танцюриста у каварні та вже в 21-ім р. життя був „менаджером" одного із найбільших атлетів світа Сандо. На Санді доробився він майна. Це була заслуга його реклями. У „Трокадеро" в Шікаґо, де тижневий дохід був 2.000 дол., він заробляв 40.000 дол. Оженившись із гарною молодою артисткою Анною Гелд реклямою здобув їй всеамериканське імя. Зіґфрід був спеціялістом „ревій" із дівчатами-танцюристками, що мали славу найкращих. Він висилав свою трупу і на европейські сцени. Чималі успіхи мав він і в організації кінових вистав.

— Згинула 14-літня курка. Американська преса повідомляє, що дня 9 липня ц. р. у місточку Дарінґтон, стейту Оґайо, у Злучених Державах згинула з причини старого віку 14-літня курка, якої власником був тамошній мешканець Г. Н. Востел.

— Зловили 100-фунтову черепаху. З міста Гемилтон, провінції Онтеріо, Канада, повідомляють, що 9. липня ц. р. у заливі Гемілтон зловили черепаху, що важить 100 фунтів. Кажуть, що та черепаха має поверх 300 літ.

— Експорт італійських книжок. Італія експортує місячно 12 тисяч книжок. З того числа експротує вона 2.800 книжок до Злучених Держав, 2.400 до СРСР і 1000 до Арґентини.

— За більше як міліон долярів вартости штучних квітів експортувало німецьке місто Дрезден до Злучених Держав у 1931 р.

— Ріжні вістки. Німецький торговельний біляно за першу половину цього року дав такі висліди: вивіз перевищив увіз на 600 міл. мр. [illegible] рок — У перших днях серпня збереться в Парижі міжнародній конгрес есперантистів — під протекторатом президента республіки. — В Нюйорку соціялістичні робітничі організації дістали дозвіл на окрему належну радіову станцію. — Воздушна італійська почта дістане окрему марку з портретом Леонардо да Вінчі, піонером авіяції. — Англійський наслідник престолу, що має багато 5 відсоткових облігацій воєнної позички доручив свому уповноваженому заміняти їх на 3½ відс. — У Шікаго [illegible]

...дня умерло 20 осіб від спеки. — 22-го серпня починається у Копенгагені міжнародний конгрес психольогів. — Дня 31 серпня можна буде оглядати у Канаді затьму сонця, але лише 30 секунд. Англійський корабель „Монтклер" уже вибрався туди з численними астрономами.

— **Жахливі наслідки скажености пса.** ПАТ з ... доносить: В селі Гелядзіни скажений пес покусав корову селянина Ема Шерціха, якої далі споживала родина молоко. Наслідки такі, що ціла родина Шерціха, зложена з 9 осіб, захоріла на цю страшну недугу. Дружина Шерціха і двоє дітей під впливом цієї недуги втекли до ліса.

Бережіть памятки народнього будівництва

Переглядаючи літературу про народне будівництво в інших славянських народів, можна ствердити як мало зроблено у нас над дослідом старих українських хат. Так, наприклад у чехів тільки за один рік 1895-й надруковано стільки праць про старі чеські хати, скільки у нас надруковано праць про українські хати за 77 років, починаючи з 1855 р., коли зявилася перша праця і досі. Не знаємо чим пояснити у нас таке мале зацікавлення дослідами над старими українськими хатами, цими національними памятками, так чудово оспіваних в українській народній поезії. Можливе, що тут вплив московської поезії. Можливе, що тут вплив московських, бо як відомо московські дослідники мало звертали уваги на своє хатнє будівництво, а московська „ізба" не викликала у москалів такого пієтизму, як хата в українців.

Ще в 1912 р. Гр. Коваленко у своїй праці про хати („Про український стиль і українську хату". Київ, 1912), писав: „Мусимо признатися, що до останнього часу у нас не помітно було жвавого інтересу до української простої хати, її витворення, ознак і розвитку". І далі: „Досить згадати, що у „Київській Старині" за 25 літ її існування сила матеріялу надрукованого з поля історії, археольогії і етнографії, — а про українську хату там майже нічого немає".

А тепер по двацяти роках ми можемо із сумом лише повторити тіж слова Гр. Коваленка, що до дослідів над старими українськими хатами „жвавого інтересу немає". Питання систематичних дослідів над українським хатнім будівництвом ще й досі не набрало у нас актуального значіння, здається, не було воно предметом обговорення у спеціяльних комісіях чи відповідних секціях українських наукових товариств, наукових зїздів тощо.

Маючи на увазі масове нищення старих українських хат у нинішній добі — підчас війн, революції та ріжних окупаційних екзекуцій, ми вважаємо потрібним пригадати на цьому місці: 1) яке мають значіння досліди над старими українськими хатами; 2) що вже зроблено в цій ділянці; 3) що залишилося ще зробити.

Коли ми українську хату почнемо прирівнювати з хатами інших славянських народів, то побачимо багато спільних рис, але й ті особливости її, які відріжняють її від хат інших народів. Особливості української хати мало в чужоземній літературі висвітлені, а то тому, що вони невисвітлені докладно і в літературі українській, якою чужоземні дослідники користуються.

Отже з тієї неукраїнської літератури про українську хату невидно, чи й український нарід щось створив свого, чи лише користувався тим, що витворили інші народи.

Щож зроблено українськими дослідниками в цій ділянці?

Щодо дослідів української хати як памятки народньої мистецької творчости, то систематичні праця на цьому полі щойно започатковані кількома докладними описами в східній Україні проф. Таранушенком, а на західній Україні доц. д-ром В. Січинським.

Отже, як видно, зроблено не дуже багато. Поперше щодо описів хат як типів певної місцевости, то такі описи, та ще переведені без певного пляну, для генези української хати подають дуже мало. Тут потрібні докладні описи конкретних хат з цілої території України, при цьому маємо на увазі хати найстарші — найхарактеристичніші своїми архаїчними формами, в яких досвідчене око дослідника може відразу запримітити, як переходив розвиток хати від однокамерної до трьохкамерної, як розвивалася піч й т. ін. Очевидно, що необхідно переглядати всі старі хати на цілій Україні, щоби вибрати з них ті, які можуть послужити цінним матеріялом для наукових студій; ці останні й повелосьб докладно описати, поробити відповідні обміри та сфотографувати.

Ще кілька слів про хати, як памятки українського народнього мистецтва. Очевидно, що не кожні старі хати можна розглядати як мистецтвір народньої творчости, але в загальній масі хат знайдуться одиниці, які, завдяки своїм ідеальним пропорціям, легкости форм тощо, є справжніми памятками мистецтва. Ставили ті хати майстри з ласки божої, як і деревляні українські церкви. Недослідити цих памяток старого українського мистецтва булоб великою шкодою для української культури. В інших народів таким памяткам народнього мистецтва присвячують багато уваги, а головне вживають усіх заходів для їх охорони. У деяких місцевостях Німеччини залишили цілі села, що складаються виключно із старих хат і кожне таке село-музей охороняють урядові та громадські органи.

А ми можемо з болем у серці хіба приглядатися як наші старі хати зникають, без охорони державної та громадської, бо на утворення на українських землях спеціяльних товариств для охорони памяток старовини й мистецтва ми не спроможемося. І тому на наших очах гине марно недосліджене вікове надбання народу. А колись, коли прийдуть культурніші за нас наші покоління, які моглиб пікдуватися памятками старого українського народнього будівництва, то можливе, не буде вже чим пікдуватися. Нічого не залишиться, ані самих памяток, ані докладних описів, фотографій, моделів тощо.

На долю українського будівництва споконвіку припадають тяжкі удари: постійні війни на українських землях, а з війнами постійні пожежі, що нищать не лише поодинокі будови, а й цілі села. На Україні мабуть не знайдеться ні одного села, що не булоб, і то кілька разів жертвою страшної пожежі. А за світової війни, за революції, за української визвольної війни, підчас усяких екзекуцій в огні зникали наші села. Колиж ми одночасно пригадаємо, що старі хати нищаться ще й природньо з поступом будівельної техніки, бо на їх місце, особливо після світової війни, масово появляються нові світлі гігієнічні будови, то стане ясне масове нищення старих наших хат. На Радянській Україні ще за одну, дві пятилітки й сліду не залишиться від старих українських хат.

Тому саме в цей час, коли масово зникають старі українські хати, мусимо розвинути інтенсивну працю для їх дослідження, бодай тих хат, що ще зберіглися.

М. Обідний.

—o—

Посередництво Польщі між Румунією і СРСР.

БУКАРЕШТ, (ПАТ). Підсекретар мін. закордонних справ Гафенко у розмові з румунськими журналістами заявив, що переговори між Румунією і СРСР щодо умови про ненапад веде в Женеві рум. посол Тітулеску з більшовицьким комісарем закордонних справ Літвіновим за посередництвом Залеського. Тепер посередничить у переговорах польський посол у Москві Патек. Навіть якби Польща підписала умову про ненапад з СРСР, то це не вказувало би на охолодження польсько-румунського союзу. Між Польщею і Румунією залишиться далі якнайкраще порозуміння.

Теж підписання умови про ненапад Польщею не слід інтерпретувати як осамітнення Румунії Польщею, тимпаче, що Польща зобовязалася не ратифікувати цієї умови з СРСР так довго, доки Румунія теж не заключить з більшовиками аналогічної умови. Поспіх Польщі підписати умову про ненапад з більшовиками пояснюється конюнктурою міжнародньої політики. Далі не слід забувати того, що Румунія перед двома роками підписала з СРСР пакт Кельоґа, яким більшовики зобовязалися занехати війну на випадок непорозумінь між ними і Румунією. Та в дійсности Румунія бажає заключити з більшовиками умову про ненапад як Польща, але щойно тоді, як більшовики признають наші справедливі вимоги.

—o—

Сенатор Бораг за ревізією воєнних боргів.

ЛЬОНДОН, (ПАТ). Бюро Райтера повідомляє з Вашингтону, що політичні круги сподіються деяких політичних потягнень з приводу зміни становища відомого і впливового сенатора Борага в справі ревізії воєнних довгів. Сенатор Бораг, який дотепер заявлявся проти ревізії воєнних довгів, тепер згодився на цю конечну зміну.

ОСТАННІ ВІСТИ

ПОБІДА КАНЦЛЄРА ФОН ПАПЕНА.

БЕРЛІН, 25. 7. (ПАТ). Державний трибунал у Ляйпціґу по кількагодинній нараді відкинув у понеділок пополудні внесок усуненого пруського уряду, який домагався від трибуналу припинення діючої сили розпорядку президента Гінденбурґа, що іменував уряд. комісаря для Прусії та завів стан облоги в Берліні і Бранденбурґії. В мотивах присуду зазначив през. державного триб. Бумке, що зясований пруським урядом дійсний стан не давав підстави, аби можна було видати зарядження припинюючи діючу силу розпорядку през. Гінденбурґа тимпаче, що усунені пруські міністри вже і так не виконували свого уряду у хвилині їх усунення. Тому прихильне полагодження внеску пруського уряду суперечило би розпорядкові Гінденбурґа, яким заведено стан облоги в Берліні і Бранденбурґії і довело би до політичних ускладнень. Внески центрової партії і соціялдемократів, які піддержували внесок пруського уряду трибунал поминув мовчанкою. Становище державного трибуналу викликало велике зацікавлення в цілій Німеччині.

КРІВАВІ СУТИЧКИ В НІМЕЧЧИНІ НЕ ВГАВАЮТЬ.

БЕРЛІН, 25. 7. (ПАТ). В неділю 24. липня ц. р. обійшлося в Берліні без більших крівавих сутичок та не було вбитих ні ранених. Лише в кількох випадках інтервеніювала поліція. Зате в Ноймінстері, Колінґен і Ляйферден дійшло до бійки між гітлерівцями і комуністами. В Ноймінстері було чотирьох гітлерівців ранених, а в Колінґен двох гітлерівців.

АТЕНТАТ НА ГІТЛЄРА.

ВАРШАВА, 25. 7. (ПАТ). Поліція у Ґлявіц на Шлеську, оголосила комунікат, що підчас виборчого віча пляновано на Гітлера атентат. Тому арештовано 5 людей, у яких не найдено нічого. По відїзді Гітлєра арештованих випущено на волю.

ПІДПИСАННЯ УМОВИ ПРО НЕНАПАД.

ВАРШАВА, 26. 7. (ПАТ.) В понеділок 25. липня ц. р. в 3. год. попол. підписано в Москві умову про ненапад між Польщею і більшовиками. Пополудні прибув польський посол у Москві Патек до комісаріяту закорд. справ, де заступник Літвінова Крестинський підписав умову про ненапад від більшовиків. Умова написана лише по польськи і по російськи.

ПОЛІТИЧНИЙ ПРОЦЕС У ФІНЛЯНДІЇ.

ГЕЛЬСІНҐСФОРС. 25. 7. (ПАТ.) В понеділок почався у Гельсінґфорсі великий політичний процес провідників ляпівського руху, яких прокуратор обвинувачує за намагання захоплення влади у Фінляндії і за державну зраду. Обвинувачених біля 100 лямпівців з провідниками цього руху, а саме Косоля, Валеній, Коївісто, Сааріо і Сусітаваль. Лише 13 підсудних з провідниками сидять в арештах, інші відповідають з вільної стопи. Підсудних боронить 12 найкращих фінляндських адвокатів під проводом адвоката Єйно Туленгайма. На розправу покликано 900 свідків.

НІМЕЧЧИНА ПРИСТУПИЛА ДО АНҐЛІЙСЬКО-ФРАНЦУСЬКОЇ УМОВИ.

ЛЬОНДОН, 25. 7. (ПАТ). Німецький шарже д'афер Бернсдорф у Льондоні заявив у міністерстві закорд. справ, що Німеччина приступає без застережень до анґлійсько-французького порозуміння. До цієї умови приступило вже 6 держав, а саме: Італія, Бельґія, Німеччина, Польща, Югославія і Мадярщина.

ПАРИЖ, 26. 7. (ПАТ). Румунський посол у Парижі зголосив у міністерстві закорд. справ, що Румунія теж приступає до анґлійсько-французького порозуміння.

ВЕЛИКА ПОШЕСТЬ МАЛЯРІЇ У БЕСАРАБІЇ.

ЯССИ, 25. 7. (ПАТ). В Бесарабії лютує велика пошесть малярії, яка потягає багато жертв у людях. Найбільше лютує пошесть малярії над долішним бігом Дністра і Пруту. Занотовано біля 45.000 хорих на малярію. Тому міністерство здоровля зорганізувало лікарську допомогу, яка обїзджає пошесний терен. Трьох лікарів захоріло на малярію, а двох з них уже померло.

ПРОЦЕС ҐОРҐУЛОВА.

ПАРИЖ, 26.7 (ПАТ). В понеділок 25. липня ц. р. почався в Парижі процес Ґорґулова, вбивника президента Франції Думера, який викликав в Парижі велике зацікавлення. На салі розправ присутніх понад 100 французьких і закордонних журналістів. Розправою проводить президент апеляційного суду Драйфус, який по відчитанню акту обв. обговорює минувшину вбивника. Обв. Павло Ґорґулов переривав часто вияснення предсідника заявляючи, що він ніколи не був чекістом ні більшовиком і що ці підозріння лише наклепи монархістів. До політики нібито не мішався, але зате держався з селянами і симпатизував з Керенським, соціялістом і патріотом та з іншими соціялістами.

З нових книжок.

(Jan Ziłyński: „Opis fonetyczny języka ukraińskiego". Polska Akademja Umiejętności. Краків, 1932, 8°, ст. XVI+168.)

Письмом не завжди вірно зазначуємо те, що говоримо й як виголошуємо. Кожна азбука має якусь скількість письмових знаків і ними мусимо зазначувати на папері двічі, а то й тричі стільки звуків. Мовні дослідники кажуть, що кожна людина має свою власну мову. Та забудьмо про ту суворість наукових дослідників, вкажім тільки на багатство говорів і говірок у сучасних живих мовах. Тут вірно міг би дехто замітити, що всеж таки істнує літературна мова, якою повинні говорити й писати освічені верстви. Пізнавати й засвоювати собі оцю „літературну" мову треба зі студій над народніми говірками та з творів кращих знавців нашої мови себто визначних українських письменників.

Та ось виринає інша, майже непереможна перешкода. З книжок пізнаємо тільки писану мову, самаж вимова письменників лишається для нас аритметичною невідомою. Не всі можемо слухати, як вимовляють звуки, склади, слова, а то й цілі речення наші письменники. Шевченкової, Кулішевої, Вовчкової вимови сьогодні не можемо пізнати. А проте видко в нас гаряче зусилля витворити з усіх конкретних говірок одну абстракційну мову, мову „літературну" (сама назва вказує на письмо!) — і то не тільки на письмі, але й у вимові!

Такі думки насуваються в часі читання праці, чи не єдиного в нас знавця нашої вимови, проф. д-ра Ів. Зілинського. Працює він над вибраною темою вже більш як чверть століття, здобув фахову теоретичну підготовку у першорядних чужинних знавців-фонетиків, обїхав рясно-густо цікавіші місцевости всієї української мовної території, головно в західніх говірках і висліди своєї праці поставив поруч дослідів сучасних українських фонетиків (Ганцов, Йогансен, Курилова, Синявський).

Вчимо в школі, що наш правопис „фонетичний", т. зн. „пиши, як говориш і чуєш". Та всі шкільні правила є, здається, тільки на те, щоби були виїмки. Всякий легко відчує, що в слові „веселий" інакше вимовляється „е" ненаголошене, як під наголосом. Те саме завважимо, якщо вслухуватисямемо в голосівку „а" в словах „дати" і „дав". На письмі не зазначуємо отих відтінків вимови, та фонетик послугується окремими письмовими знаками, щоби зобразити все багатство нашої звучні і проф. Зілинський користується аж 31 значками для самих тільки голосівок.

Наш правопис щораз дальше відбігає від фонетичности й починає навіть впливати на вимову тих, які хотіли би по „літературному" говорити.. Писали ми давніше „і" в словах „сім", „сіно", сідати". Рівнож зазначували колись змягчення шелестівки в словах „сьвято", „сьпів", „сьвіжий" і тоді також мягко їх вимовляли. Новий правопис закрутив людям голову. Проф. Зілинський стверджує що немає одностайности у вимові в повищих випадках. На Україні у вимові селян і освічених верстов чуємо тут легко змягчене „с". Те саме на Буковині, на Покутті і подекуди в Карпатах. На Поділлі, Волині, Холмщині чути вже більшу мягкість, яка вповні проявляється в західніх говірках, а також і у вимові освічених людей.

Автор зазначує, що в повоєнних часах ґімназійна й університетська молодь старається наслідувати наддніпрянську вимову і хоче вимовляти не „мягко", тільки „напів мягко" — та ці зусилля не завжди мають успіх і ми часто у наших земляків чуємо в згаданих випадках тверде „с". Такі горячі патріоти гадають, що як нема зазначеної мягкости на письмі, то її не треба і у вимові. Такто правопис фальшує вимову тих, що не орієнтуються в мовних явищах.

Одностайність можна би завести тільки через школу. Та раніше треба до шкільних граматик внести висновки фонетичних праць останніх літ, щоби навчити і вчительство правильної, по змозі одностайної, себто літературної вимови. Кажу „по змозі", бо проф. Зілинський вірно підкреслює, що важко ввести одноцільну загальноукраїнську вимову, коли сама мова в останніх літах переходить такий буйний зріст, який виключає всякі межі себто одноцілість і одностайність. Автім і деякі старші чужинні мови не натягнули на себе панциру одности щодо вимови, тож і нам не зашкодять покищо ті два головніші типи вимови, львівський і київсько-полтавський, які описав проф. Зілинський між безлічу говірок. Змагання до одности не сміє відбуватися при помочі викреслювання дійсної вимови.

Сам автор бачить, що основніше і густіше досі досліджено західні говірки і багато треба ще праці, щоби й східні говори мали рівномірну скількість точок досліду. Чи не за невільничо йшов автор за Broch-ом; місцями шкодить це прозорості опису. Про шелестівки „ц", „б", „м" пише автор що їхня вимова така сама, як у мові польській і російській. Broch описував фонетику всіх славянських мов, в праці проф. Зілинського такий „опис" є тільки заміна одної невідомої — двома.

Д-р Л. Луців.

Нові книжки й журнали.

КНИЖКИ.

Ivan Borkovškyj: SNUROVA KERAMIKA NA UKRAJINE. Відбитка з „Obzoru Prachistorického" рр. 1930—31. ст. 57—85.

Catologus Ordinis P. P. Basilianorum Sti Josaphat ineunte anno 1932. Жовква 1932. Стор. 92 + винняя всіх Василіянських монастирів у Галичині, на Закарпатті, Мадярщині і в Румунії.

Д-р Микола Андрусяк: З МИНУЛОГО ЗНЕСІННЯ. Львів 1932. Відбитка з „Діла". Стор. 24.

Ціни набілу у Львові.

„Маслосоюз" платив кооперативам дня 25.VII. 1932 за масло експортове та десерове пріма 3·20 зол., за літру молока 17—18 сот., літру сметани 0·90 зол., копу яєць 3·50 зол.

ОГОЛОШЕННЯ

Театри.

Великий Театр.

Вівторок, 26. VII., год. 7.30 і 9.45 веч. Виступ варшавської „Банди".

Середа, 27. VII., год. 7.30 і 9.45 веч. Виступ варшавської „Банди".

Кіна.

АПОЛЬО: „Сила кохання".
КАСІНО: „Любовниця магараджі". Льойд".
КОПЕРНИК: „Чар Неаполю" і „Гарі Льойд".
ЛЕВ: „Корабель пропавших дівчат" „Панна вдовою".
МАРУСЕНЬКА: „Чар Неаполю" і „Гарі Льойд.
МІРАЖ: „Зайва жінка".
ОАЗА: „Роман кадета", „Ніч на пустині".
ПАН: „Як пробудиться кохання".
ПАЛЯС: „Легковаження в любові".
ПАСАЖ: „Зловлена банда" та „Упир в опері".
ПРОМІНЬ: „Любовниця гвардистів" та „Сіти на мужів".
СОНЦЕ: Через ферії нечинне.
СТИЛЕВЕ: „Життя і майбутність жінки".
УТІХА: „В сітях зрадника" і „Брехня Ніни Петрівної".
ХІМЕРА: „Особиста секретарка".

Закордонне радіо.

Середа, 27. липня 1932.

Ляйпціґ (259,3) 17.00 Популярний концерт. **Гільверзум** (296,)1 16.40 Легка музика. **Брно** (341,7) 20.15 Комічна опера. **Штрасбурґ** (345,2) 20.45—22.30 Симфонічний концерт. **Штутґарт** (360,6) 17.00 Концерт радіоорхестри. **Букарешт** (394,2) 20.00 Скрипці. **Сотенс** (403,8) 20.30 Серенади. **Берлін** (418) 20.20 Скрипці. **Рим** (441,2) 20.45 Опера. **Прага** (488,6) 19.00 Оперові арії. **Брюселя** (509,3) 20.00 Концерт. **Відень** (517,2) 16.30 Легкий концерт. **Рига** (525,4) 17.30—18.30 Концерт солістів. **Мінхен** (532,9) 19.20 Весела музика. **Харків** (937,5) 11.00, 15.15, 16.00, 20.00 Концерт. **Ленінград** (1000) 16.25 Камеральна музика.

ЛЬВІВСЬКЕ РАДІО.

Середа, 27. липня 1932.

11.58 Час. 12.10 Пресові вісти. 12.20, 12.45, 15.10, 19.57, 22.30 Грам. плити. 12.40 Метеор. комунікат. 15.00 Госп. комунікат. 15.35—15.53, 17.00—19.15, 20.00—22.00, 22.40—23.30 Трансмісія з Варшави. 15.53 Оповідання для дітей. 16.05, 22.00 Фортепян. 16.25 Грам. плити і „Сільва рерум". 16.40 Відчит з Кракова. 19.15 Всячина. 19.30 Програма на слідуючий день. 19.35 Пресовий комунікат. 19.45 Свято праці.

—o—

ОПОВІСТКИ

За оголошення редакція не відповідає

Свято Поляглих в Раві Руській. Виділ Філії Т-ва Охорони Воєнних Могил у Раві Руській повідомляє отсим українське громадянство, що в неділю 7. серпня 1932 відбудеться в Раві Руській традиційне **Повітове Свято Борців** у такому порядку: 1) В год. 10. ранком торжественна Служба Божа у місцевій церкві. 2) В год. 12. вполудне процесійний похід на кладовище до могил поляглих. 3) Панахида. 4) Проповідь. — Свято відбудеться без огляду на погоду. — **Виділ.**

—o—

ДРІБНІ ОГОЛОШЕНЯ

За оголошення редакція не відповідає

ДОРА, Пансіон „ОЛЕНА" поручаємо кімнати з добірним удержанням. Ціни якнайнижчі. 96 2-6

СКЛЕПОВИЙ ЛЬОКАЛЬ обширний зараз до винаймлення, вул. 3-го мая 15. 112 2-3

РУТИНОВАНИЙ адвокатський конципієнт шукає заняття. Зголошення: Д-р Кость Третяк, Золочів, Сокола 18/III. 117 1-1

ОГОЛОШЕННЯ

За оголошення редакція не відповідає

кривицю
нахотку
виснаження
лікує вітаміновий
ванневий
Biocalcol
Klawe.

Присилайте передплату!

За редакцію відповідає Олександер Костик. Видає Видавнича Спілка „Діло". З друкарні Вид. Спілки „Діло", Львів, Ринок 10.